

արձանագրուած էր Եզրիպտաբանական բաժնին մէջ: Սաֆրաստեան՝ Ասորականին մէջ: Էսապալեան և Խաչատրեան՝ Իրանական Ուսմանց բաժնին մէջ: Տէր-Ներսէսեան, Չօպանեան, Մըսրէան և Չիթուհի (Յայտագրին Յաւելուածով) «Արեւելք և Արեւմուտք» բաժնին մէջ: Եւս՝ Խաչատրեան՝ Ազգաբանականին մէջ, ու Տէր-Ներսէսեան՝ Բիզանդադիտական բաժնին մէջ:

Յիշեմ այստեղ որ՝ Արեւելագէտներու Միջազգային 21-րդ Համագումարը՝ ունէր տասը բաժանում, — 1. Եզրիպտաբանութիւն: 2. Սեմագիտութիւն: 3. Ասորագիտութիւն: 4. Իրանագիտութիւն, Միջասիական Ուսումներ և Թուրքագիտութիւն: 5. Հնդկագիտութիւն: 6. Հնդկաչինի և դրացի երկիրներու ուսումնասիրութիւն: 7. Չինագիտութիւն: 8. Իսլամական Ուսումներ: 9. Արեւելք և Արեւմուտք: 10. Ազգագիտութիւն:

Իբր վիճաբանութեանց մասնակցող, Պրն. Նորայր Վրոյր (Անվերսէն), քանիցս խօսք առաւ Լեզուագիտական բաժնիներուն և Ասորագիտականին մէջ:

Բանախօսութեանց այս կամ այն նիստերուն իբր պարզ ունկնդիր՝ ներկայ եղան՝ (այբրեւակաւ ցանկով) Հայր Շահէ ԱճԵՄԵԱՆ (Պրն. քսէլէն), Պրն. Հրանդ ԹՈՐՈՍԵԱՆ, Տէր և Տիկին ԽԱՆԴԱՆԵԱՆ, Տիկին Վ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ, Տիկին Աստիէ ՉԻԹՈՒՆԻ, Պրն. Հայկ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ, Տէր և Տիկին ՎԻՍԵՆԸ (Տիկինը՝ ծնեալ Պարսամեան), Տէր և Տիկին ՖԵՅՏԻ, և Օր. Ա. ՓԻՓԻՐԵԱՆ, վերջին եօթը՝ փառիզէն:

Ընդունելութիւններ եղան՝ Համագումարին բացման օրը, 23 Յուլիսին՝ կեդրոնին մէջ: Յուլիս 24-ի շաբաթ կէսօրեաքը՝ Քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ, ճառերով, մեծարանքի սեղանով (պիւֆէ): Այց և ընդունելութիւն՝ Յուլ. 15-ին՝ Միւսէ կիմէի մէջ: Յուլ. 26-ին՝ Պիպլիօթէք Նասիոնալի մէջ: Յուլ. 27-ին՝ Միւսէ տիւ Լուվրի մէջ: Յուլ. 28-ին՝ Միւսէ Սէնիւշիի մէջ (Փրֆ. Ռընէ կրուսէի հովանաւորածը): Յուլ. 29-ին՝ Արշիւ Նասիոնալին մէջ:

Այս բոլոր ընդունելութիւններուն և այցելութիւններուն կ'ընկերանային Համագումարին նախագահը՝ Պրն. Ժաք Պաքօ, և Ընդհանուր Քարտուղար՝ Փրֆ. Ռընէ կրուսէ: Կը տրուէին բերանացի և զրաւոր բացատրութիւններ երեք

Յանձնաժողովին մաս կազմող յայտնի գիտնականներու կողմէ:

Չանագան կառավարութիւններու կողմէ ղըր-կուած էին պաշտօնական պատուիրակներ, որոնք աթոռ կը գրաւէին բեմին վրայ, այս կամ այն ընդունելութեան և պաշտօնական ճառերու կարգին:

* * *

Եւստորիկ պատեհութիւն մը կը ներկայանար՝ Միջազգային Արեւելագէտներու Փարիզեան Համագումարը: Պէտք էր անոր խոզովակովը միջազգային բեմերուն վրայ ծանօթացնել, հայ միւս բանախօսներու նիւթերու կարգին, նաեւ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԴԻԻՅԱԶՆԱՎԷՊԸ:

Ես մասնակցեցայ «Արեւելք և Արեւմուտք» բաժնին: Խմբագրեցի Քրանսերէն սեղմ և բովանդակալից գեղոյց մը, մեր գմայլելի Գիւզագ-նալէպին եօթը ձիւղերուն: Կարդացի և գեղոյցս աւանդեցաւ քարտուղարութեան ձեռքով, Համագումարի Տեղեկագրին մէջ տպուելու համար:

Տասը բաժնիներուն մէջ՝ Հայագիտականը չկար: Ամէն անգամ որ կ'անդադարանայի այս անտեսութիւն՝ չէի կրնար ցաւ չգալ: Համագումարի փակման վերջին նիստին, 31 Յուլիս կէսօրեաքը, ներկայացուցի, հետեւեալ առաջարկը, Քրանսերէնով. —

« Պրն. Նախագահ՝ 21-րդ Միջազգային Արեւելագէտներու Համագումարին, ի Փարիզ,

« Հայաստանն ըլլալով Մերձասոր Արեւելքի ամենահին երկիրներէն մէկը, իր բազմադարեան քաղաքակրթութիւնովը, ունենալով հին ու նոր հարուստ գրականութիւն մը, անուանի հայ գիտնականներ մասնակցած ըլլալով Լեզուագէտներու, Բիզանդագէտներու և Արեւելագէտներու Համաժողովներուն, — Արեւմուտքի գիտական աշխարհը՝ բազում օգուտներ պիտի քաղէ Հայ աշխարհի գրականութեան, լեզուին, արուեստներուն և իր հողին ծոցը կատարուած ու կատարուելիք պեղումներուն խոր ուսումնասիրութիւններէն:

« Այս հիմունքովը, համարձակութիւն կ'առնեմ, Տէր Նախագահ, առաջարկելու Համաժողովիս պատուարժան անդամներուն, որ ստեղծուի ՀԱՅԱԴԻՏՈՒԹԵԱՆ Բաժին մը (Սեքսիոն տ' Այսիւկոմի):

« Հաճեցէք ընդունիլ, Տէր Նախագահ... եւն: Ստորագրուած՝ Տիգրան ՉԻԹՈՒՆԻ, ազգագիր-Փօլ-

քօրիստ, անգամ Փարիզի Արեւելագիտական Համաժողովին »:

Համաժողովէն, ձեռամբարձ քուէով ընդունուած 18 որոշումներէն յետոյ, Նախագահ Պրն. Ժաք Պաքօ կարդաց Քրանսերէն առաջարկս, յետոյ նաեւ անգլիերէնով թարգմանաբար կրկնեց քարտուղարը, քուէի դրաւ նախագահը, և ձեռամբարձ քուէով ընդունուեցաւ ներկայ բազմացեղ ժողովականներէն, որոտընդոտ ծափերու մէջ:

19-րդ որոշումը, — ստեղծել Հայագիտութեան Բաժին մը, եղաւ իրական յաղթանակ մը՝ բոլոր Հայերուս համար: Մեծայարգ Փրֆ. Ռընէ կրուսէ, փակումէն յետոյ, շնորհատրելով իմ առաջարկս ու գտած յաջողութիւնը, ըսաւ, — « Մինչեւ հիմա, հայագիտական նիւթերը ցրուած էին այս ու այն բաժնիներու մէջ: Ասկէ յետոյ՝ Հայագիտութեան Բաժինին մէջ, աշխատանքները պիտի խմբուին և առաւել արդիւնաւոր պիտի դառնան »:

Յաջորդով՝ որիշ մանրամասնութիւններ, և նոր առաջարկ մը՝ Հայ Արեւելագէտներուն ուղղուած:

ՉԻԹՈՒՆԻ

2 Օգոստ. 1948, Փարիզ

« ԺԱՄԱՆԱԿ » Ի ՔԱՌԱՍՆԱՄԵՍԿԻ.

Այս տարի չբեղ հանդէսներով Պոլսոյ « Ժամանակ » օրաթերթը առնեց իր քառասնամեայ գործունէութեան յօբէլեանը:

« Այս առթիւ լոյս տեսած է պատմական Յուշարձան-Հատոր մը « Ժամանակ » քառասնամեայ յիշատակարան » (1908-1948) տիպոսով, մեծ խնամ-պատրաստութեամբ պր. Թ. Աղաաեանէ՝ մեծ ինամ-քով ու պատմական կարեւոր տեղեկութիւններու մանրակրկիտ քննութեամբ և ազգագրական խղճամիտ ըրշուածեամբ:

« Բազմալիկ » ի խմբագրութիւնը լիաւրա կը շնորհաւորէ ձեռք բերած յաղթանակը « Ժամանակ » ին՝ որ եղաւ Ժողովուրդին ամէնէն « Ժամանակ » ին, և կը մաղթէ մեծ փառօթիկ թերթերէն մին, և կը մաղթէ մեծ փառօթիկ Ժառանգ յաջորդներուն՝ յարաւեւութիւն ու լայն յաջողութիւններ:

Պոլսէն մեր թղթակիցը՝ պր. Լ. Գաբամաշեան, զրկած է Քրանսերէն հետեւեալ զեկոյցը « Ժամանակ » ի քառասնամեակին առթիւ, որուն սերով տեղ կու տանք հոս:

ԲԱԶՄԱՎԷՊ

UN JALON DANS L'HISTOIRE DE LA PRESSE

(1908-1948)

Dans le livre aux sublimes chapitres de l'Histoire Comparée de la Presse Internationale et Mondiale, sans conteste le journalisme arménien occupe une place très honorable et bien brillante dans l'émouvante et complexe activité de la pensée humaine à travers les deux derniers siècles. Laps de temps, pendant lequel un peuple disséminé de par l'univers a laissé sa trace dans 150 villes du monde entier en donnant naissance à plus de 1600 publications.

Et s'il fallait se livrer à une étude monographique au sein de cette Presse Arménienne, décidément après le « PAZMAVEB », « HANTESSE AMSORYA », « HAYASDANI GOTCHNAG » et quelques rares publications, c'est le « JAMANAG » qui mériterait le titre biblique de la « longévité des patriarches de la plume ».

Il y a quarante ans, le 15 Octobre 1908, un intellectuel arménien fondait à Istanbul un quotidien ayant pour titre « JAMANAG » (Le Temps) et qui semblait porter en lui le sceau providentiel de l'immortalité. Car, en effet, nul ne peut estimer à sa juste valeur le travail d'Hercule nécessité en l'occurrence de la fondation d'un journal en Orient... surtout en langue arménienne.

Et pourtant, Misak Kotchounian (KASIM) — doué d'une ardente imagination doublée d'une volonté de fer — entrevoyait sa vocation dans la tâche de créer un organe ou le porte-parole de l'opinion publique de la communauté arménienne de Turquie.

Aucune voie parsemée de roses ne conduit à la gloire.

Aussi, fallait-il mener de luttes inouïes et souvent c'est bien aux dépens de sa propre existence matérielle que l'illustre promoteur parvint à « faire vivre » son journal jusqu'en